

Пожар Вадим Георгійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

ЩОДО ОБГРУНТОВАНOSTІ ТА ВМОТИВОВАНОСТІ СУДОВОГО РІШЕННЯ

Судове рішення є основним правовим засобом реалізації судової влади, а саме, правозастосовним актом з допомогою якого втілюються в життя норми закону і тим самим реалізується законність у державі, охорона та захист прав і свобод громадян, а також юридичних осіб. Тому від якості судового рішення залежить не тільки якість правосуддя у державі та авторитет судової влади, а й безпосередньо рівень гарантованості законності у суспільстві, дотримання і захисту прав, свобод і інтересів осіб. Особливо гостро це питання стоїть у сфері кримінального провадження, яке пов'язане із найбільш суттєвим обмеженням прав і свобод як фізичних, так і юридичних осіб.

Судові рішення у кримінальному провадженні мають багато адресатів: це й учасники провадження, і особи, які будуть виконувати ці рішення, і інші особи, інтересів яких може стосуватися судове рішення, і навіть громадськість, що знайомиться із судовим рішенням. Деякі з цих суб'єктів є професійними правознавцями, але багато хто з цих адресатів не знайомі з юриспруденцією, зі спеціальною термінологією та правовими приписами, проте для них судове рішення також повинно бути не лише зрозумілим, але й переконливим як в частині встановлення обставин у провадженні на основі доказів, так і в їх правовій оцінці та висновках.

Абсолютно всі судові рішення, що приймаються в кримінальному провадженні, повинні відповідати загальним для них правовим властивостям, що витікають, в першу чергу, із засади законності та правової природи

процесуальних рішень як актів застосування права. Мова йде про їх законність, обґрунтованість та вмотивованість. І якщо вимога законності судового рішення має більш менш чіткі критерії її визначення встановлені у законодавстві, то з обґрунтованістю та вмотивованістю в законодавстві не все так чітко визначено і це пов'язано, в першу чергу, із самою природою цих властивостей, їх оціночним та індивідуальним характером.

КПК визначає наступні критерії обґрунтованості, які пов'язані та безпосередньо впливають один з одного. По перше, судові рішення повинно бути ухвалене на підставі об'єктивно з'ясованих обставин; по друге, такі обставини, мають бути підтверджені доказами; і по третє, такі докази повинні бути отриманні з дотриманням вимог безпосередності судового розгляду та відповідати властивостям належності, допустимості, а також бути достовірними та достатніми для того, щоб зробити об'єктивні висновки про наявність чи відсутність фактичних обставин справи, які є підставами для прийняття судового рішення.

Процесуальна вимога обґрунтованості судового рішення по суті є проявом самої природи рішення як акту, що повинен містити відповіді на правові питання, які виникли у справі та визначає дії, які мають бути здійснені у зв'язку зі встановленими фактичними обставинами. Оскільки кожне рішення приймається саме у зв'язку з певними фактичними обставинами, уся передуюча прийняттю рішення процесуальна діяльність і полягає у збиранні, перевірці і оцінці тих фактичних даних – тобто доказів, на підставі яких приймаються певні рішення і які, власне, і обґрунтовують його. В основі кожного рішення повинні лежати встановлені у справі фактичні обставини, що свідчать про наявність підстав, з якими закон пов'язує можливість прийняття цього рішення.

Обґрунтованими мають бути всі твердження суду, що містяться як в описовій, так і в резолютивній частині рішення. При цьому власне рішення,

виражене в резолютивній частині, повинне витікати з обставин, визнаних встановленими і відображених в описовій частині рішення.

Таким чином, *обґрунтованість рішення* - ця відповідність викладених в ньому висновків про фактичні обставини справи доказам, які є у справі і отримані в результаті діяльності суду по їх збиранню, перевірці і оцінці, що передувала прийняттю рішення.

Обґрунтованість рішення повинна знайти відображення у вигляді мотивування рішення. Розглядаючи співвідношення обґрунтованості і вмотивованості рішення, слід мати на увазі, що, незважаючи на взаємозв'язок і взаємообумовленість цих властивостей рішення, вказані поняття не можуть бути ототожнені.

Вмотивованість посилює обґрунтованість рішення, надає йому внутрішню і зовнішню переконливість, полегшує розуміння учасниками провадження суті прийнятого рішення і тим самим забезпечує реальне здійснення їх права на захист проти неправосудних судових рішень.

Вимога винесення вмотивованої постанови (ухвали), є в цілому ряді норм КПК (ст. 220, 280, 370), хоча закон і не дає загального поняття вмотивованого рішення. Проте закон визначає поняття вмотивованості саме судового рішення - це рішення, в якому наведені належні і достатні мотиви та підстави його ухвалення (ст. 370 КПК).

Отже, КПК виділяє два критерії вмотивованості судового рішення: це наведення мотивів та підстав прийняття рішення, які мають бути належними та достатніми, щоб переконати об'єктивного спостерігача у правильності висновків суду по справі. Мотиви це ті конкретні встановлені судом фактичні обставини справи, що спонукають суд до прийняття певного конкретного рішення. Підстави це встановлення відповідності визнаних судом встановленими, фактичних обставин справи, тим приписам закону, з яким пов'язується прийняття певного конкретного судового рішення. Тому слід вести

мову про дві складові підстав прийняття судового рішення: фактичні та правові, які повинні перебувати у тісному взаємозв'язку. Підстави прийняття рішення повинні бути узгодженими, чіткими, недвозначними й несуперечливими. Вони повинні давати можливість читачеві прослідкувати логіку міркувань, які привели суддю до ухваленого ним рішення (п. 37 Висновку Консультативної ради європейських суддів щодо якості судових рішень) [1].

Належне вмотивування судового рішення є імперативом, який забезпечує справедливість правосуддя, полегшує розуміння та сприяє визнанню сторонами суті рішення, є гарантією проти свавілля. Ця вимога зобов'язує суддю дати відповідь на доводи і аргументи учасників провадження та вказати на доводи, що лежать в основі судового рішення й забезпечують його правомірність. При цьому слід зауважити, що цей обов'язок суду, згідно практики Європейського суду з прав людини, не є абсолютним. Суд має проаналізувати та оцінити не всі аргументи сторін, а лише доречні та важливі аргументи у судовому рішенні [2].

Таким чином, у мотивувальній частині судового рішення суд наводить встановлені ним обставини у справі, що необхідні для її вирішення, із посиланням на докази, за допомогою яких ці обставини було встановлено. Також мають бути зазначені мотиви, з яких суд не врахував окремих доказів, з посиланням на неналежність, недопустимість, недостовірність, непереконливість, тощо та з необхідними поясненнями. Тобто, в цій частині відображаються результати оцінки судом доказів. Після цього суд має дати аналіз цих обставин під кутом зору права.

Для цього в мотивувальній частині рішення повинні міститися посилання на відповідні положення діючого законодавства, при цьому не просто цитування певних нормативних положень, законодавства, а послідовного поєднання норм закону зі встановленими фактичними обставинами справи, із наведенням чітких аргументів, яким чином суд прийшов до певних висновків.

Інакше це може свідчити про порушення права на справедливий суд, яке гарантовано статтею 6 Європейської конвенції з прав людини.

Таким чином, *вмотивованість* це така властивість судового рішення, яка свідчить про аналіз усієї сукупності доводів (підстав) для прийняття рішення, наведення належних і достатніх мотивів, приведення їх в таку систему, яка підтверджує і переконує у правильності прийнятого рішення, яка відповідає всім вимогам закону.

Список використаної літератури:

1. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень [неофіційний переклад]. – URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/58F4A4DD76AACFD0C2257D87004971A6)

2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Проніна проти України» від 18 липня 2006 року. - URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_096